

BEVEZETÉS A BÜNTETŐ ANYAGI JOGBA

Olvasólecke

Olvasólecke hossza: 20 perc

Dr. Molnár Erzsébet
adjunktus
SZTE ÁJTK
Bűnügyi Tudományok Intézete

molnare@juris.u-szeged.hu

Skype:
live:.cid.d9241ebc9380219c

A BŰNCSELEKMÉNY FOGALMA. A TÉNYÁLLÁS

I. A BŰNCSELEKMÉNY FOGALMA

A Btk. 4. § (1) bekezdése meghatározza a bűncselekmény fogalmát, a következőképpen:

Bűncselekmény az a szándékosan vagy - ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.

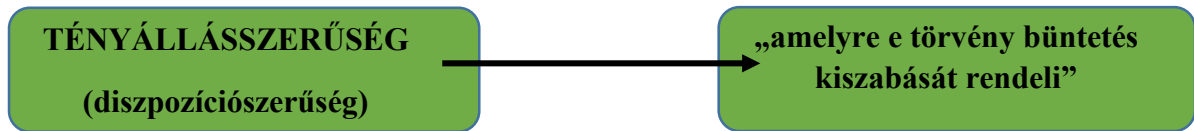
A büntetőjog tudományban didaktikai okokból, valamint a dogmatikai rendszer tisztasága érdekében nem a Btk. által meghatározott törvényi bűncselekmény-fogalmat használjuk, hanem az ún. tudományos bűncselekmény-fogalmat, amely a következőképpen hangzik:

Bűncselekmény az a cselekmény, amely tényállásszerű (diszpozíciószerű), (büntető)jogellenes és bűnös.

A két fogalom fogalmi elemei megfeleltethető egymásnak. A következőkben az egymásnak való megfeleltetésüket láthatják:

CSELEKMÉNY

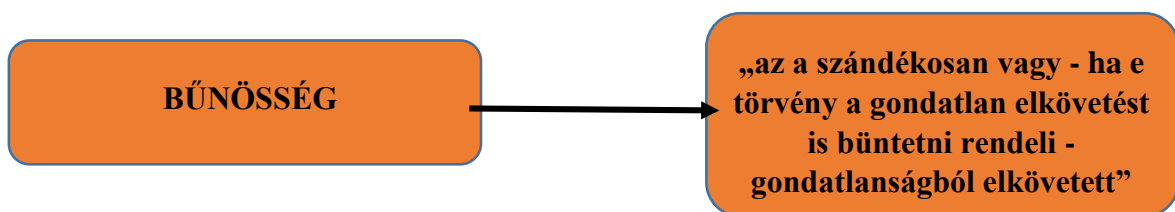
A cselekmény fogalma egyértelműen megjelenik mind a tudományos, mind a törvényi bűncselekmény fogalomban. A megfeleltetés szempontjából ez további magyarázatot nem igényel.

A cselekmény tényállásszerűsége legáltalánosabb értelemben azt jelenti, hogy a kifejtette emberi magatartás beleilleszkedik valamely különös részi törvényi tényállás, vagy általános részi diszpozíció (előkészület, felbujtás, bűnsegély) keretei közé. Az a követelmény, hogy a cselekmény tényállásszerű legyen, a bűncselekmény törvényi fogalmában tartalmilag úgy jelenik meg, hogy a jogalkotó deklarálja, hogy az adott cselekményt a törvény büntetni rendeli. A büntetni rendeltségnek pedig implicite elengedhetetlen előfeltétele a magatartásnak törvényi tényállásban, vagy diszpozícióban való megfogalmazása. A két fogalmi elem így feleltethető meg egymásnak.

A tényállásszerű cselekménynek jogellenesnek kell lennie, még pedig büntető-jogellenesnek. Ez azt jelenti, hogy a cselekménynek büntetőnormába kell ütköznie, valamint olyan érdeket kell sértenie, amely büntetőjogi beavatkozást igénylő mértékű sérelemnek tekintendő. Azaz a cselekménynek nem csak formálisan kell megjelennie a büntetőtörvényben, hanem materiálisan is büntetőjogi eszközökkel védendő érdeket kell sértenie. E **jogellenesség materiális** vetülete a társadalomra veszélyesség. Látható, hogy a társadalomra veszélyesség kifejezetten megjelenik a tudományos fogalomban, a **formális jogellenesség**, azaz az adott emberi magatartásnak a büntetőtörvényben való megjelenése és büntetni rendelése hasonlóan a tényállásszerűség törvényi fogalomban történő megjelenéséhez, ugyancsak a törvény általi büntetendőnek nyilvánítás fogalmi elemében ölt testet. Így a tudományos jogellenesség fogalmat tartalmilag úgy kapjuk meg a törvényi fogalomban, ha a fent feltüntetett két fogalmi elemet együtt értelmezzük.

Ahogy az a bűnösségen alapuló felelősség elvénél láthattuk, a bűnösség két központi fogalmi eleme a **szándékosság**, valamint a **gondatlanság**. Ezeket a fogalmi elemeket konkrétan kifejezésre juttatja a jogalkotó a törvényi fogalomban. E fogalomból az is látszik, hogy a bűnösségi alakzatok közül a gondatlan elkövetés kizárólag akkor büntetendő, ha azt a jogalkotó a különös részi törvényi tényállásban konkrétan kifejezésre juttatja. Azaz ha az adott törvényi

tényállásban nem jelenik meg a „gondatlanság” fogalom, abban az esetben az a magatartás csak szándékos elkövetés esetén büntetendő.

A következőkben példát láthatnak a szándékos, valamint gondatlan büntetendőség kifejezésre juttatására:

Hűtlen kezelés

376. § (1) Akit idegen vagyon kezelésével bíztak meg, és ebből folyó kötelességének megszegésével vagyoni hátrányt okoz, hűtlen kezelést követ el.

Szándékos bűncselekmény, mert nincs benne bűnösségi alakzatra utalás.

Hanyag kezelés

377. § (1) Akit idegen vagyon törvényen alapuló kezelésével vagy felügyeletével bíztak meg, és az ebből eredő kötelességének megszegésével vagy elhanyagolásával gondatlanságból vagyoni hátrányt okoz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Gondatlan bűncselekmény, mert kifejezésre juttatja a jogalkotó.

A korábbiaknak megfelelően a további vizsgálat során a tudományos bűncselekmény fogalmat használjuk. E fogalomban vizsgálati séma is egyúttal, és az egyes fogalmi elemek elemzése vizsgálati sorrendnek tekintendő, a bűncselekmény fogalmi elemeinek sorrendje nem változtatható meg. Abban az esetben, ha valamely fogalmi elem nem valósul meg, fogalmilag nem beszélhetünk bűncselekmény megvalósulásáról.

A továbbiakban a tényállással és annak jelentéstartamaival foglalkozunk.

II. TÉNYÁLLÁSSZERŰSÉG. A TÉNYÁLLÁS

A tényállásszerűség azt jelenti, hogy a cselekménynek minősülő emberi magatartás beleilleszkedik valamely különös részi bűncselekménymeghatározás, törvényi tényállás keretei közé. A diszpozíciószerűség azt jelenti, hogy a cselekmény valamely általános részi diszpozíció keretei közé illeszkedik. Ilyen diszpozíciók az előkészület fogalma, valamint a felbujtás és a bűnszegély elkövetői alakzatok. *(Ezek diszpozíció-jellegéről lásd: 6. olvasólecke.)*

II. 1. A TÉNYÁLLÁS JELENTÉSTARTAMAI

A büntetőjogban a tényállás fogalmat háromféle értelemben használjuk:

A) Történeti tényállás

A történeti tényállás, más néven konkrét tényállás azon életbeli jelenségek, események összessége, amely történeti tények vonatkozásában meg kell állapítani, hogy illeszkedik-e valamely törvényi tényállás alá. A történeti tényállások megismerhetők pl. nyomozati iratokból, ügyészi vádból, bírósági ítéletből.

B) Törvényi tényállás

A törvényi tényállások a büntetőtörvényben rögzített, **befejezett, tettesi** cselekményeket határozzák meg. Azaz a törvényi tényállás egy-egy bűncselekmény tettesi alakzatát meghatározó törvényi ismérvek összessége.

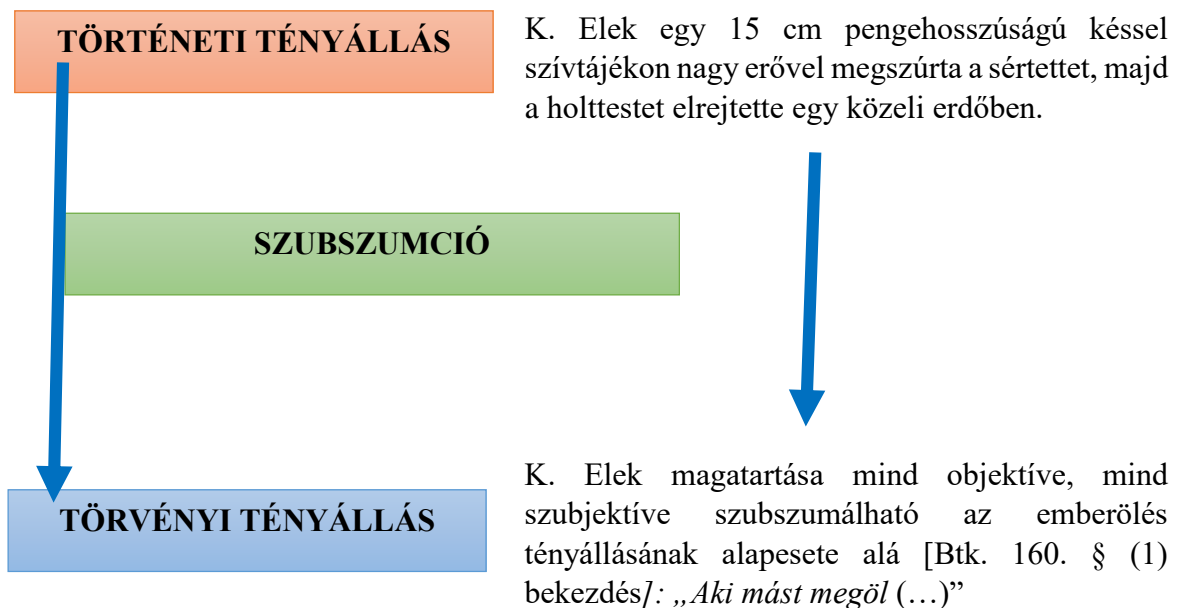
A törvényi tényállók felépítését tekintve a következőket szükséges ismerni:

- Minden törvényi tényállásnak van **alapesete**
- Vannak olyan törvényi tényállások, amelyeknek van ún. **minősített esete**, amelyben a jogalkotó az alapesethez képest súlyosabban minősülő körülményt kíván külön értékelni, így e körülmény kiemelésével ahhoz szigorúbb büntetést rendel. A minősített eset nem összekeverendő a **súlyosító körülmény** fogalommal. Ez utóbbi a büntetéskiszabás során értékelt, a törvényben nem meghatározott körülmény. Pl. súlyosító körülmény egy tényálláson belül több minősítő körülmény megvalósítása.
- Vannak olyan törvényi tényállások, amelyeknek van ún. **privilegizált esete**, amelyben a jogalkotó az alapesethez képest enyhébben minősülő körülményt kíván külön értékelni, így e körülmény kiemelésével ahhoz enyhébb büntetést rendel. A privilegizált eset nem összekeverendő az **enyhítő körülmény** fogalommal. Ez utóbbi a büntetéskiszabás során értékelt, a törvényben nem meghatározott körülmény. Pl. enyhítő körülmény az elkövető büntetlen előélete.

A történeti tényállás és a törvényi tényállás egymáshoz való viszonya szempontjából kell beszélni a SZUBSZUMCIÓRÓL.

A **SZUBSZUMCIÓ** az a folyamat, amikor valamely történeti tényállás tényeit beillesztjük a törvényi tényállás keretei közé, ezáltal megállapítjuk, hogy pontosan melyik bűncselekményt valósult meg.

A szubsumció tehát a törvénynek az egyes jogesetekre való alkalmazását jelenti, amikor is az absztrakt jogi tétel (azaz a törvényi tényállás) valamely konkrét életbeli, emberi magatartással kerül kapcsolatba.

C) Általános törvényi tényállás

Az általános törvényi tényállás a tudomány által kialakított, a törvényi tényállás fogalmához képest absztraktabb kategória, amikor is a tudomány az egyes törvényi tényállásokban megtalálható valamennyi fogalmi elemet rendszerbe foglalja. Azaz az általános törvényi tényállásnak nem minden eleme található meg minden törvényi tényállásban, viszont minden, törvényi tényállásban megtalálható tényállási elem absztrakt formában megtalálható az általános törvényi tényállásban.

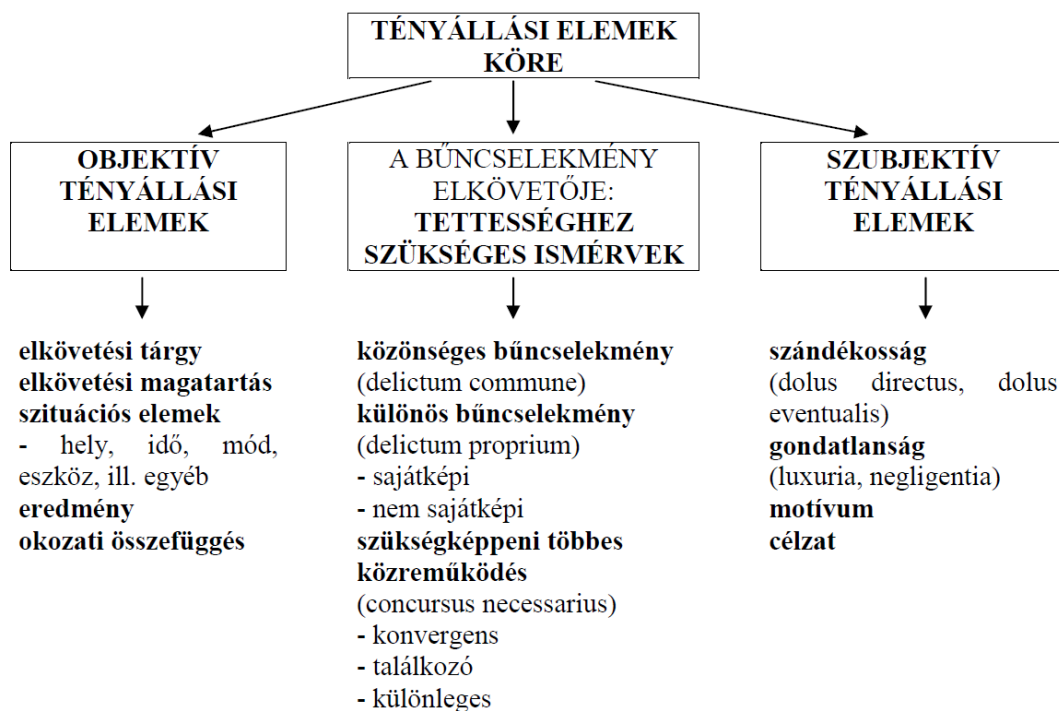
A továbbiakban az általános törvényi tényállás rendszerét tekintjük át.

II. 2. A TÉNYÁLLÁSI ELEMELKÖRE

Az általános törvényi tényállás rendszerében három nagy csoportba sorolhatók be a tényállási elemek. Beszélhetünk objektív tényállási elemekről, amelyek az adott törvényi tényállás tárgyi oldalához tartoznak. Beszélhetünk tettességhez szükséges ismérvekről, amely az adott törvényi tényállásban a bűncselekmény tettesének meghatározását megjelenítő tényállási elem. Vannak továbbá szubjektív tényállási elemek.

Az egyes tényállási elemek csoportosítását a következő ábrán láthatják.

A továbbiakban az egyes tényállási elemeket értelmezzük.

Forrás: Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG Orac. Budapest, 2010. 106. p.

Önellenőrző kérdések

1. Ismertesse a bűncselekmény törvényi és tudományos fogalmát!
2. Milyen szerkezeti egységekből áll a Büntető Törvénykönyv?
3. Mit jelent a történeti tényállás és a törvényi tényállás?
4. Mit jelent a szubszumció?
5. Sorolja fel az objektív tényállási elemeket!
6. Sorolja fel a szubjektív tényállási elemeket!

Ajánlott irodalom:

- Nagy Ferenc: Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmény tana. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2020.

